

I. EDITORIAL

CLASIFICAREA CONTRACTELOR ÎN ACCEPȚIUNEA NOULUI COD CIVIL

Gabriel ȚIȚA-NICOLESCU

Abstract

The importance of contract classification resides in the need of understanding them as part of contract law. Depending on their legal nature, their belonging to one category or another, we can easily identify and determine the rules applying thereto and we can accurately render the rules from the theory of contract obligations. Therefore, the different names of contract categories are not only terminologically relevant, that is some contracts have a certain nature (they belong to a given category) and other contracts have another nature (they belong to a different category); on the contrary, a certain contract category automatically defines a set of rules applying to all contracts in such category. For example, once it has been determined that a contract belongs to the category of synallagmatic contracts (irrespective whether such contract is a sale, lease or contractor agreement), such contract shall be governed by the essential rules the law provides for such category, such as the rules concerning the contract faulty termination (rescission or termination) or the possibility of claiming the exception of contract non-performance.

On these grounds, we will describe below the de lege lata classifications of contracts, obviously from the perspective of the definitions provided by the new Romanian Civil Code and in comparison with the former civil code and with the other sources of inspiration of our civil code.

Keywords: *contract, classification of contracts, synallagmatic contract, unilateral contract, non-gratuitous contract, gratuitous contract, commutative contract, aleatory contract, consensual contract, real contract, sealed contract, negotiated contract, adhesion contract, one-off contract, continuing contract*

1. Contractul sinalagmatic și contractul unilateral. O primă clasificare, „clasică” dar importantă care se face cu privire tipurile de contract este cea care are drept criteriu conținutul concret al acestora, adică obligațiile ce se nasc efectiv în

temeiul contractului. Avem aici cele două tipuri de contracte, respectiv contractele sinalagmatice și contractele unilaterale.

Delimitarea acestora se face în funcție de obligațiile asumate de părți, definiția dată în prezent de noul Cod civil fiind, în opinia noastră, lămuritoare: „*Contractul este sinalagmatic atunci când obligațiile născute din acesta sunt reciproce și interdependente. În caz contrar, contractul este unilateral chiar dacă executarea lui presupune obligații în sarcina ambelor părți*” (art. 1.171 NCC).

Așadar, criteriul de deosebire este *reciprocitatea și interdependența* obligațiilor. Până la noile reglementări ale Codului civil actual existau dubii cu privire la anumite contracte care, prin definiție, erau contracte unilaterale, dar care deveneau sinalagmatice prin apariția unor obligații pe parcursul derulării raporturilor contractuale (de pildă, cazul contractului de depozit, contract unilateral, care devenea însă sinalagmatic în cazul în care depozitarul făcea cheltuieli cu conservarea bunului, situație în care se năștea obligația deponentului de a le restitui depozitarului). Aceste discuții erau determinate de definiția contractului sinalagmatic oferită de vechiul Cod civil, care făcea referire doar la necesitatea *reciprocității* obligațiilor, *nu și la interdependența* acestora (art. 943 C. civ. 1864). Sub imperiul noului Cod civil, lucrurile s-au clarificat sub acest aspect. Astfel, un contract unilateral la bază va rămâne unilateral, chiar dacă, pe parcurs, apar obligații noi; ar fi necesar ca, în plus, aceste obligații să fie nu doar reciproce, ci și interdependente, pentru ca, în fapt, contractul respectiv să fie calificat ca fiind sinalagmatic. Din fericire, așa cum se poate observa, textul art. 1.171 teza a II-a NCC, citat mai sus, este cât se poate de tranșant, astfel că definiția tradițională a contractului unilateral potrivit căreia „*un contract unilateral este acel contract în care numai o parte se obligă*” trebuie dată uitării, întrucât, față de reglementările în vigoare, nu este completă.

Mai concret, contractele *sinalagmatice* sunt acele contracte în care toate părțile semnate se obligă, iar obligațiile lor sunt interdependente; iar când sunt doar două părți contractante, contractul sinalagmatic se mai numește și contract *bilateral*, întrucât ambele părți se obligă.

Pentru exemplificare, avem și potrivit noului Cod civil, următoarele forme de contract sinalagmatic:

- Contractul de vânzare (în care obligația de predare a bunului asumată de către vânzător este interdependentă cu obligația de plată a prețului bunului asumată de către cumpărător);
- Contractul de locațiune (obligația locatorului de a asigura folosința liniștită și utilă a bunului și obligația locatarului de a plăti chiria pentru folosința acelui bun sunt interdependente);
- Contractul de antrepriză (obligația antreprenorului de a executa lucrarea este interdependentă de obligația beneficiarului lucrării de a plăti prețul acestora).

La rândul lor, contractele *unilaterale* sunt acele contracte în care, deși sunt încheiate între două persoane, numai o parte se obligă (contracte unilaterale

propriu-zise) sau în care ambele părți se obligă, dar obligațiile nu sunt interdependente, fiind doar reciproce (contracte unilaterale imperfecte). De regulă, contractul unilateral imperfect derivă dintr-un contract unilateral propriu-zis, obligațiile suplimentare apărând, ulterior încheierii contractului, în sarcina părții care nu avea nicio obligație la momentul semnării (totuși, trebuie precizat că există situații în care un contract poate fi atât unilateral, cât și sinalagmatic).

Sunt contracte unilaterale care pot deveni, în egală măsură, contracte unilaterale imperfecte, sau, după caz, pot deveni chiar contracte bilaterale:

- Contractul de depozit (art. 2.103 NCC), contract prin care depozitarul primește de la deponent un bun mobil, cu obligația de a-l păstra pentru o perioadă de timp și de a-l restitui în natură. Contractul este unilateral întrucât doar depozitarul se obligă; el trebuie să păstreze bunul și să-l restituie la termen. Contractul devine imperfect (însă rămâne unilateral) în cazul în care depozitarul a efectuat cheltuieli cu conservarea bunului primit în depozit, cheltuieli ce vor trebui suportate de către deponent. Dacă însă depozitul a fost cu *remunerație*, contractul va fi sinalagmatic, întrucât încă de la semnarea contractului părțile au stipulat obligații corelative, respectiv deponentul s-a obligat să conserve bunul, iar depozitarul să-i plătească o remunerație pentru aceste servicii.

- Contractul de donație reglementat de art. 1.011 și urm. NCC, contract încheiat între donator (cel care dă un bun cu titlu gratuit) și donatar (cel care primește bunul); donatarul, prin esența contractului, nu are obligația de plată a bunului și, în principiu, nu are nicio obligație, nici măcar de a primi bunul. Contractul de donație devine imperfect (însă rămâne unilateral) în cazul în care donatarul se obligă să presteze un anumit serviciu în beneficiul unui terț (donația cu sarcini).

- Contractul de împrumut de consumație (*mutuum*) reglementat de art. 2.158 NCC, contract tipic unilateral, care naște obligații doar în sarcina împrumutatului, și anume obligația de a restitui bunul sau suma de bani împrumutată, precum și dobânda, atunci când împrumutul s-a făcut cu dobândă. Singura obligație care se poate naște în persoana împrumutătorului, și anume obligația de reparare a prejudiciilor cauzate de viciile bunului împrumutat, nu face contractul bilateral, acesta rămânând unilateral (unilateral imperfect).

- Contractul de împrumut de folosință (comodat) reglementat de art. 2.146 NCC, prin care comodantul remite comodatarului un bun cu titlu gratuit, pentru a-l folosi, cu obligația restituirii sale. Contractul este unilateral întrucât, de la momentul remiterii bunului, comodantul nu își asumă nicio obligație, toate obligațiile specifice contractului fiind asumate de către comodatar. Dacă însă comodatarul va face cheltuieli neprevăzute cu bunul, se va naște obligația comodantului de a rambursa aceste cheltuieli. Contractul va rămâne și în această situație un contract unilateral, chiar dacă este unilateral imperfect.

2. Contractul cu titlu oneros și contractul cu titlu gratuit. După echivalența prestațiilor asumate de părți, contractul poate fi cu titlu oneros sau cu titlu gratuit. Definiția celor două tipuri de contracte și, în același timp, delimitarea acestora ne sunt oferite limpede de prevederile art. 1.172 NCC (într-o formă aproape identică cu prevederile din vechiul cod civil): *contractul prin care fiecare parte urmărește să își procure un avantaj în schimbul obligațiilor asumate este cu titlu oneros; contractul prin care una dintre părți urmărește să procure celeilalte părți un beneficiu, fără a obține în schimb vreun avantaj, este cu titlu gratuit*¹.

Exemple de contracte care, prin natura lor, nu pot fi decât cu titlu oneros: contractul de vânzare, contractul de locațiune, contractul de schimb, contractul de leasing, contractul de asigurare, contractul de tranzacție, contractul de agenție. Exemple de contracte care, prin natura lor, nu pot fi decât cu titlu gratuit: contractul de donație, contractul de comodat.

Dar trebuie precizat faptul că sunt și situații în care legea *prezumă* că un anumit tip de contract este cu titlu oneros sau, dimpotrivă, cu titlu gratuit. De reținut însă că această prezumție este una *relativă*, în sensul că se poate face dovada contrară. Sunt prezumate ca fiind contracte cu titlu oneros contractele de împrumut a unei sume de bani (împrumutul de consumație). Sunt prezumate ca fiind contracte cu titlu gratuit împrumutul de consumație care are ca obiect bunuri fungibile și consumptibile (altele decât sume de bani) și contractul de depozit. În fine, sunt contracte care pot fi, prin definiție, și cu titlu oneros, și cu titlu gratuit, cum este contractul de mandat², contractul de fideiusiune³ sau cesiunea de creanță⁴.

3. Contractul comutativ și contractul aleatoriu. O altă clasificare importantă a contractelor se face, și în prezent, în funcție de certitudinea obligațiilor asumate. Sunt contracte în care, încă de la momentul încheierii lor, totul este clar și fără

¹ În mod greșit, credem noi, Codul civil francez definește încă acest tip de contract ca fiind *contract de binefacere* (*le contrat de bienfaisance* – art. 1.105), știut fiind faptul că, în realitate, actul de binefacere (actul dezinteresat) este, de fapt, o altă varietate a actului juridic cu titlu gratuit, alături de liberalități (în această ultimă categorie intrând, de fapt, contractul de donație).

² Observăm că noul Cod civil consideră, în mod corect, că mandatul poate fi de două feluri, preluând riguros, după cum ne reamintim, vechile dispoziții legale, respectiv prevederile Codului civil 1864, care prezumau mandatul civil ca fiind cu titlu gratuit și, respectiv, cele ale Codului comercial, care prezumau mandatul comercial ca fiind cu titlu oneros. Însăși titulatura articolului în discuție ne lămurește de acest lucru: *Mandatul cu titlu gratuit sau cu titlu oneros* (art. 2.010 NCC). Întrucât nu mai există, potrivit noului Cod civil, comercianți și necomercianți, este normal ca legea să reglementeze unitar contractul de mandat, însă fără a ignora eventuala natură profesională a activității desfășurate de mandatar.

³ Contractul de fideiusiune este reglementat de art. 2.280 și urm. NCC și este definit ca fiind contractul prin care o parte, fideiursorul, se obligă față de cealaltă parte, care are într-un alt raport obligațional calitatea de creditor, să execute, cu titlu gratuit *sau* în schimbul unei remunerații, obligația debitorului dacă acesta din urmă nu o execută (s.n.).

⁴ Cesiunea de creanță, contractul prin care cedentul transmite cesionarului o creanță împotriva unui terț, poate fi, potrivit art. 1.657 NCC, atât cu titlu oneros, cât și cu titlu gratuit.

dubii: fiecare parte știe la ce se obligă și știe, în același timp, ce are de câștigat de pe urma unui contract; acestea sunt contracte *comutative*. Dimpotrivă, sunt și contracte în care obligațiile sunt neclare la momentul încheierii lor, întrucât acestea vor depinde de un eveniment viitor și, prin definiție, *incert*, care nu se știe dacă se va produce sau în ce măsură se va produce; aceste contracte se numesc *aleatorii* (din cuvintele latine *alea* – întâmplare, hazard –, *aleatorius* – întâmplător). Art. 1.173 NCC le definește astfel⁵: *este comutativ contractul în care, la momentul încheierii sale, existența drepturilor și obligațiilor părților este certă, iar întinderea acestora este determinată sau determinabilă; este aleatoriu contractul care, prin natura lui sau prin voința părților, oferă cel puțin uneia dintre părți șansa unui câștig și o expune totodată la riscul unei pierderi, ce depind de un eveniment viitor și incert.*

Sunt contracte comutative: contractul de vânzare, contractul de schimb, contractul de locațiune, actul juridic de partaj⁶ etc., întrucât obligațiile părților sunt determinate la momentul încheierii contractului (vânzătorul trebuie să predea bunul vândut, cumpărătorul trebuie să plătească prețul bunului, locatorul trebuie să asigure locatarului folosința bunului determinat ce face obiectul contractului de locațiune, locatarul trebuie să achite o chirie stabilită etc.). Sunt contracte aleatorii: contractul de asigurare⁷, contractul de rentă viageră (art. 2.242-2.253 NCC), contractul de întreținere (art. 2.254-2.263 NCC), contractul de joc și pariu (art. 2.264-2.266 NCC).

4. Contractul consensual, solemn și real. În funcție de formalitățile cerute de lege unui contract pentru ca acesta să fie considerat ca fiind valabil încheiat și pentru a produce efecte juridice, avem, potrivit noului Cod civil, trei categorii de contracte, după clasificarea clasică din doctrină: consensuale, solemnne și reale. Regula în materie este constituită, desigur, de prima categorie, și anume de contractele consensuale, motiv pentru care acestea stau la baza unei reguli fundamentale în materie de drept contractual, și anume *principiul consensualismului*. În mod excepțional, contractele trebuie să îmbrace o anumită formă (contract solemn) sau trebuie să fie însoțite de remiterea materială și efectivă a bunului (contract real).

În ceea ce privește *contractul consensual și principiul consensualismului*, cele două chestiuni trebuie abordate, în opinia noastră, în paralel. Contractul este consensual atunci când se formează prin simplul acord de voință al părților. Așadar, ceea ce

⁵ Vechiul Cod civil definea în mod greșit contractul comutativ la art. 947 alin. (1), fiind evidentă confuzia autorilor cu caracterele contractului sinalagmatic.

⁶ Civ. 1, 3 juin 2003, Bull. Civ. I, no. 136, D 2003, în *Code Civil Dalloz 2012*, p. 1268.

⁷ Contractul de asigurare este exemplul tipic de contract aleatoriu, caracteristicile acestuia reieșind din însăși definiția dată de art. 2.199 NCC: „Prin contractul de asigurare, contractantul asigurării sau asiguratul se obligă să plătească o primă asigurătorului, iar acesta din urmă se obligă ca, în cazul producerii riscului asigurat, să plătească o indemnizație, după caz, asiguratului, beneficiarului asigurării sau terțului păgubit” (s.n.). Rezultă că obligația asigurătorului de a plăti o sumă de bani se naște în cazul producerii unui eveniment.

stă la baza definirii contractului consensual este principiul consensualismului, principiu potrivit căruia acordul de voințe (înțelegerea sau consimțământul mutual, reciproc, al părților) este necesar, dar și suficient pentru nașterea în mod valabil a obligației. Principiul consensualismului este prezent în majoritatea sistemelor de drept, fiind recunoscut inechivoc și invariabil de practica judiciară și de doctrina din România atât sub imperiul vechiului Cod civil, cât și, în aceeași măsură, de actualul Cod civil. În plus, Codul civil în vigoare consfințește expres acest principiu, cu titlu de regulă de la care pot exista, prin lege, anumite excepții: „*Contractul se încheie prin simplul acord de voințe al părților dacă legea nu impune o anumită formalitate pentru încheierea sa valabilă*” (art. 1.178 NCC, intitulat *Libertatea formei*). Regula este reiterată în cuprinsul art. 1.240 NCC, potrivit căruia voința de a contracta poate fi exprimată verbal sau în scris și chiar printr-un comportament care, potrivit legii, convenției părților, practicilor statornicite între acestea sau uzanțelor, nu lasă nicio îndoială asupra intenției de a produce efectele juridice corespunzătoare. Reglementarea expresă a principiului este binevenită, întrucât, în abordarea formei unui contract, vom pleca de la consensualism, astfel că, în lipsa unei alte cerințe legale imperative (acesta fiind sensul normei juridice din textul art. 1.178 NCC), contractul în discuție va fi considerat perfect valabil încheiat fără nicio formalitate, singura condiție care trebuie îndeplinită fiind realizarea consimțământului. Lucrurile sunt, așadar, cât se poate de clare sub acest aspect, întrucât vom putea porni de la premisa corectă că, *în lipsa* unei dispoziții contrare *exprese*, un contract pe care dorim să îl încheiem va fi *consensual*⁸. Cu alte cuvinte, legea și numai legea⁹ va putea impune situațiile în care un anumit tip de contract este valabil încheiat numai dacă este îndeplinită o *anume* formalitate, aceste situații fiind tocmai excepțiile prevăzute de textul legal care consacră principiul consensualismului. Principiul este supus însă unor limitări practice evidente, de mare importanță, astfel că, în realitate, consensualismul, ca principiu, este instituit de lege în scopul delimitării unei reguli fundamentale în materia dreptului contractual, și anume că ceea ce este primordial și esențial într-o convenție este consimțământul, fiind mai puțin important modul de exteriorizare al acestuia. Însă nu putem să nu remarcăm dificultățile pe care le implică, în practică, aplicarea unui astfel de principiu, întrucât inexistența unui înscris, ca *instrumentum*, care să exteriorizeze consimțământul părților face extrem de greoaie și, uneori, chiar imposibilă probarea convenției. De aceea atragem atenția asupra prudenței cu care trebuie să abordăm acest principiu (în fapt, o ficțiune juridică), dat fiind că, de cele

⁸ Mai mult, există și situații în care legea, chiar și în prezența acestei reguli reglementate în teoria generală a obligațiilor, reiterează principiul consensualismului, deși nu ar mai fi necesar; de pildă, art. 1.781 NCC prevede: „*Contractul de locațiune se consideră încheiat îndată ce părțile au convenit asupra bunului și prețului*”; observăm, așadar, că, în afară de înțelegerea părților, legea nu mai cere nicio altă formalitate pentru ca locațiunea să fie considerată valabilă.

⁹ Sublinierea este importantă, în opinia noastră, întrucât, din păcate, nu puține sunt cazurile în care autoritățile publice cer o anumită formă a contractului, deși legea nu o impune.

mai multe ori, simplul consens (care definește regula consensualismului) trebuie și dovedit în fața instanței, or acest consens, nefiind concretizat și fizic, în scris, rămâne o pură teorie.

Excluderea regulii consensualismului se poate face fie în mod expres, prin înlăturarea acestui principiu¹⁰, fie în mod implicit, prin impunerea unei anumite cerințe suplimentare¹¹. Formalitatea care poate fi impusă de lege poate fi de două tipuri: *solemnitatea* actului juridic sau *tradițiunea* bunului ce face obiectul actului juridic.

Așadar, cea de-a doua categorie de contracte este reprezentată de *contractele solemne*, în fapt, o excepție de la contractele consensuale. Contractul este solemn atunci când validitatea sa este supusă îndeplinirii unor formalități scrise prevăzute de lege. De cele mai multe ori, formalitatea cerută de lege este forma autentică a actului, dar tot o formalitate este și legalizarea sau data certă a actului și, uneori, chiar simpla formă scrisă a contractului, atunci când aceasta este cerută sub sancțiunea nulității. În practică, actele notariale sunt cele care, în mod uzual, au caracterul unui act solemn, întrucât notarul public este persoana ce poate întocmi, potrivit legii, acte autentice, înscrisuri cu legalizare de semnătură sau cu atestare de dată certă¹². Trebuie făcută însă precizarea că data certă a unui înscris (pe lângă faptul că nu instituie un caracter solemn al actului juridic, ci doar o opozabilitate suplimentară) poate fi acordată, pe lângă notarul public, și de avocat, consilier juridic sau de către un funcționar ce îndeplinește un serviciu public și care, prin lege, are această atribuție¹³; în schimb, actele juridice pentru care legea cere forma autentică *ad validitatem* vor putea fi redactate numai de către notarii publici¹⁴.

Prima precizare care se impune a fi reiterată cu privire la contractele solemne: așa cum am arătat deja, orice excepție de la principiul consensualismului trebuie să fie cerută expres de lege, ceea ce înseamnă că un contract trebuie să îndeplinească

¹⁰ A se vedea, de pildă, prevederile art. 1.587 alin. (1) NCC, incidente în cazul cesiunii de creanță ce rezultă dintr-un titlu nominativ, la ordin sau la purtător.

¹¹ A se vedea art. 1.884 alin. (2) NCC, în materia contractului de societate.

¹² În acest sens, a se vedea Legea nr. 36/1995 privind notarii publici și activitatea notarială. Actele notariale pot fi însă efectuate și de misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României, precum și de alte instituții, în condițiile și limitele prevăzute de lege; mențiunea prezintă o importanță practică, întrucât mulți cetățeni români care locuiesc efectiv în alte țări nu au posibilitatea întocmirii unui act autentic în fața unui notar public din România, astfel că, în mod valabil, pot redacta acel act în prezența funcționarului consular din cadrul misiunii diplomatice române (ambasadă sau consulat) din acea țară (de regulă, este vorba despre procuri sau împuterniciri, despre declarații personale sau despre orice alte acte juridice unilaterale pentru care legea cere o formă autentică sau, chiar dacă legea nu cere forma autentică, o persoană le întocmește în această formă pentru a da o credibilitate și o forță probantă mai mare).

¹³ A se vedea, pentru amănunte, G. Tița-Nicolescu, *Condițiile de formă ale contractului în reglementarea noului Cod civil*, în Revista Universul Juridic nr. 3/2018.

¹⁴ Art. 78 alin. (1) din Legea nr. 36/1995.

cerința solemnității (să respecte forma solemnă) numai atunci când legea *impune* fără niciun dubiu această cerință. Dacă legea impune o formă expresă a contractului, sub sancțiunea drastică a nevalabilității actului juridic, atunci vorbim despre o cerință *ad validitatem* sau *ad solemnitatem*. A doua precizare în materia contractelor solemne: părțile pot face un contract într-o formă solemnă chiar dacă legea nu o cere, de regulă, doar pentru a da o forță probantă sau chiar o forță executorie mai mare contractului încheiat¹⁵. Trebuie reținut, în mod esențial, că o astfel de opțiune a părților contractante nu transformă acel contract într-unul solemn. Cu alte cuvinte, spunem, riguros juridic, că forma unui astfel de contract nu mai este cerută *ad solemnitatem* (*ad validitatem*), ci doar *ad probationem* (pentru o forță probantă suplimentară), pentru că părțile vor să procedeze astfel, nu pentru că legea o impune; prin urmare, contractul încheiat în astfel de condiții este un contract consensual, și nu unul solemn.

Dintre contractele solemne care, sub sancțiunea nulității, potrivit actualului Cod civil, trebuie încheiate într-o anumită formă (contracte a căror formă este cerută *ad validitatem*)¹⁶, amintim:

- contractul care strămută sau prin care se constituie drepturi reale ce urmează a fi înscrise în cartea funciară – forma solemnă autentică (art. 1.244 NCC¹⁷);

¹⁵ În unele cazuri, legea instituie o forță mai mare contractelor încheiate în formă autentică sau uneori doar în scris, chiar dacă legea permite ca acele contracte să fie încheiate sub semnătură privată sau nu cere nicio cerință de formă – de pildă, art. 1.798 NCC în materie de locațiune, unde contractele de locațiune încheiate prin înscris sub semnătură privată care au fost *înregistrate* la organele fiscale, precum și cele încheiate în formă *autentică* constituie titluri executorii pentru plata chiriei la termenele și în modalitățile stabilite în contract sau, în lipsa acestora, prin lege; iar dacă locațiunea este încheiată pe durată determinată și constatată prin *înscris autentic*, contractul constituie, în condițiile legii, titlu executoriu la expirarea termenului în ceea ce privește obligația de restituire a bunului [art. 1.798 și art. 1.809 alin. (2) NCC]. Dispoziții asemănătoare găsim și în cazul contractului de arendă cu privire la obligația de plată a prețului (art. 1.845 NCC), precum și în materie de comodat, în privința obligației de restituire a bunului dat în comodat (art. 2.157 NCC). Aceste prevederi se coroborează și cu dispozițiile art. 100 din Legea nr. 36/1995, potrivit cărora înscrisul autenticat de notarul public care constată o creanță certă și lichidă are putere de titlu executoriu la data exigibilității acesteia (în lipsa înscrisului original, titlul executoriu îl poate constitui duplicatul sau copia legalizată de pe exemplarul din arhiva notarului public).

¹⁶ Pe lângă aceste situații care prezintă importanță în materia dreptului contractual, în actele juridice eminentamente civile, forma autentică se cere în mai multe situații, având în vedere caracterul personal sau imobiliar al drepturilor. Exemplificăm cu actul de desemnare a tutorelui și curatorului (art. 114 NCC și art. 166 NCC), convenția matrimonială [art. 330 alin. (1) NCC] etc. De asemenea, în materia drepturilor reale, actul de derogare de la distanța de 60 cm (art. 612 NCC), declarația de renunțare asupra bunului imobil înscris în cartea funciară, și, în general, orice fel de act juridic (convenție, partaj, etc) care se referă la un bun imobil.

¹⁷ Regula cuprinsă în art. 1.244 NCC este o regulă generală care cunoaște însă și aplicații practice, concrete, în reglementarea actualului Cod civil. De pildă, contractul de vânzare a unui bun imobil (art. 1.676 NCC), contractul de ipotecă imobiliară (art. 2.377-2.378 NCC) sau convenția prin care se constituie un drept de suprafață (art. 693 NCC) etc.

- contractul de vânzare a unei moșteniri – forma autentică [art. 1.747 alin. (2) NCC];
- contractul de societate prin care se constituie o societate cu personalitate juridică – forma scrisă sub semnătură privată [art. 1.884 alin. (2) NCC]¹⁸;
- contractul de societate care se constituie prin aport cu un bun imobil sau cu un alt drept real imobiliar [art. 1.883 alin. (2) NCC și art. 5 alin. (6) lit. a) din Legea nr. 31/1990], prin care se constituie o societate în nume colectiv sau în comandită simplă [art. 5 alin. (6) lit. b) din Legea 31/1990], sau care ia ființă prin subscripție publică [art. 5 alin. (6) lit. c) din Legea nr. 31/1990] – forma autentică;
- contractul de întreținere – forma autentică (art. 2.255 NCC);
- contractul de ipotecă imobiliară – forma autentică [art. 2.378 alin. (1) NCC] și contractul de ipotecă mobilă – forma autentică sau sub semnătură privată (art. 2.388 NCC);
- contractul de fiducie stabilită prin convenția părților – forma autentică [art. 774 alin. (1) NCC];
- contractul de donație (art. 1.011 NCC), dar și promisiunea de donație [art. 1.014 alin. (1) NCC] – forma autentică;
- contractul de mandat acordat în vederea încheierii unui act juridic pentru care legea cere *ad validitatem* o anumită formă trebuie să îndeplinească aceeași formă ca cea a actului juridic pentru care s-a dat mandatul [art. 2.013 alin. (2) NCC]¹⁹;

În fine, *contractele reale* reprezintă cea de-a treia categorie a contractelor, așa cum sunt acestea clasificate în funcție de modul lor de formare valabilă²⁰. Pentru valabilitatea unui contract real nu este suficient acordul de voințe (ca în cazul contractelor consensuale) și nu este suficientă, de asemenea, nici respectarea unei

¹⁸ Dacă prin contractul de societate se înființează, în schimb, o societate fără personalitate juridică (societate simplă sau societate în participație), forma scrisă este cerută doar pentru dovada contractului, adică *ad probationem* [art. 1.884 alin. (1) NCC].

¹⁹ Trebuie precizat că, în materia contractului de mandat, regula este cea a consensualismului, astfel că o formă necesară pentru încheierea unui astfel de contract nu este cerută de lege, putând chiar fi dovedită prin simpla executare a mandatului de către mandatar [art. 2.013 alin. (1) NCC]. În schimb, dată fiind existența unui alt principiu elementar de drept, potrivit căruia actul juridic accesoriu urmează soarta actului juridic principal de care depinde (*accessorium sequitur principalem*), dacă, de pildă, vorbim despre forma necesară unui mandat acordat pentru încheierea unui contract de vânzare având ca obiect un teren, mandatul (împuternicirea, procura) trebuie să îndeplinească, sub sancțiunea nulității absolute, forma scrisă autentică, întrucât actul principal (contractul de vânzare a terenului) trebuie, de asemenea, sub sancțiunea nulității absolute, să îmbrace forma autentică.

²⁰ Au fost exprimate și în trecut, sunt exprimate și în prezent opinii în doctrină potrivit cărora această categorie de contracte nu ar exista, urmând ca, în fapt, contractele reale să fie considerate solemne, solemnitatea fiind reprezentată de necesitatea remiterii materiale a bunului ce face obiectul contractului (a se vedea, în acest sens, de pildă, L. Pop, *op. cit.*, pp. 78-79). Vom trece peste aceste dezbateri interminabile și vom reține că, dată fiind actuala reglementare, contractele reale constituie, în mod evident, o categorie aparte de contracte, alături de contractele consensuale și solemne.

anumite forme (ca în cazul contractelor solemne); condiția esențială este *tradițiunea* bunului ce face obiectul contractului. Astfel, reținem că, *de lege lata*, potrivit actualului Cod civil, contractul este real atunci când, pentru validitatea sa, este necesară *remiterea* bunului [art. 1.174 alin. (4) NCC].

Sunt contracte reale, potrivit legii:

- Contractul de depozit [art. 2.103 alin. (2) NCC]²¹;
- Cesiunea unei creanțe încorporate într-un titlu la purtător [art. 1.588 alin. (3) NCC]²²;
- Contractul de împrumut, atât împrumutul de folosință (comodatul, art. 2.146 NCC)²³, cât și împrumutul de consumație (art. 2.158 NCC)²⁴;
- Contractul de report [art. 1.772 alin. (2) NCC]²⁵;
- Contractul de gaj (art. 2.480 și urm. NCC)²⁶;
- Darul manual [art. 1.011 alin. (4) NCC]²⁷.

²¹ În mod expres, legea prevede că remiterea bunului este o condiție pentru încheierea valabilă a contractului de depozit, cu excepția cazului în care depozitarul deține deja bunul cu alt titlu.

²² Creanțele pot rezulta, potrivit actualului Cod civil, din titluri nominative (contracte), din titluri la ordin (cambii, bilete la ordin, file CEC) sau din titluri la purtător. Legea prevede cerințe particulare referitoare la transferul unor astfel de creanțe și, mai mult, exclude expres aplicabilitatea principiului consensualismului în aceste cazuri (art. 1.587 NCC), fiind impusă fie o cerință de formă, fie obligativitatea remiterii titlului. În mod uzual și firesc, orice drept care este încorporat sau constatat într-un titlu la purtător (care nu identifică persoana titularului, adică nu este un titlu nominativ) se poate transfera doar prin remiterea materială a titlului. Regula este aplicabilă și în dreptul societar, unde pentru transferul dreptului de proprietate asupra acțiunilor la purtător se cere condiția remiterii efective a titlului care constată acțiunea; în acest sens, sunt pe deplin lămuritoare dispozițiile art. 99 din Legea nr. 31/1990 privind societățile, text potrivit căruia „*dreptul de proprietate asupra acțiunilor la purtător se transmite prin simpla tradițiune a acestora*” – s.n.

²³ În definiția acestui contract este reținută ca fiind de esența comodatului, remiterea materială a bunului. Astfel, potrivit art. 2.146 NCC, „*împrumutul de folosință este contractul cu titlu gratuit prin care o parte, numită comodant, remite un bun mobil sau imobil celeilalte părți, numite comodatari, pentru a se folosi de acest bun, cu obligația de a-l restitui după un anumit timp*” – s.n.

²⁴ În mod similar, definiția acestui contract pleacă de la necesitatea remiterii bunurilor împrumutate, pentru nașterea valabilă a contractului. În acest sens sunt dispozițiile art. 2.158 alin. (1) NCC, potrivit cărora „*împrumutul de consumație este contractul prin care împrumutătorul remite împrumutatului o sumă de bani sau alte asemenea bunuri fungibile și consumptibile prin natura lor, iar împrumutatul se obligă să restituie după o anumită perioadă de timp aceeași sumă de bani sau cantitate de bunuri de aceeași natură și calitate*” – s.n.

²⁵ Potrivit acestui text de lege, contractul de report se încheie prin *remiterea* titlurilor sau valorilor mobiliare, iar dacă acestea sunt nominative, prin îndeplinirea formalităților necesare pentru transmiterea lor.

²⁶ În reglementarea actualului Cod civil, gajul este, prin definiție, un contract *real* (întrucât bunul gajat trebuie predat creditorului), spre deosebire de ipoteca mobilă, care este un contract *solemn* (forma scrisă autentică sau sub semnătură privată fiind impusă sub sancțiunea nulității absolute, fără a fi necesară însă predarea bunului).

²⁷ Definiția și delimitarea expresă, în categoria donațiilor, a unei varietăți particulare denumită *dar manual* este reglementată expres de actualul Cod civil, pentru eliminarea oricăror dubii care ar putea apărea cu privire la această chestiune. Astfel, după ce impune, sub sancțiunea nulității absolute, încheierea unui contract de donație (pentru care nu se cere remiterea bunului) în formă *autentică*

5. Contractele negociate și contractele de adeziune. Noul Cod civil reglementează pentru prima dată, în mod expres, *contractul de adeziune*, ca formă a contractului civil, aceasta fiind în antiteză cu situația tipică și clasică a contractului negociat. Reglementarea actuală a problematicii apare în secțiunea denumită *Diferite categorii de contracte*, alături de celelalte categorii despre care am vorbit mai sus, ceea ce înseamnă că putem vorbi, în prezent, despre o nouă clasificare, care nu exista în Codul civil anterior. Cu toate acestea, observăm că legea nu vorbește despre contractul negociat ca o formă aparte de contract (așa cum vorbește despre contractul de adeziune), însă este necesar să definim și să abordăm contractul de adeziune în paralel cu contractul negociat, acest mod de studiu fiind cel care ne poate oferi o înțelegere deplină a celor două tipuri de contracte și a consecințelor produse de acestea. În plus, existența contractului negociat, ca tip de contract, nu poate fi pusă la îndoială, tocmai prin faptul că există și opusul acestuia, și anume contractul de adeziune, dar și datorită reglementării legale (tot de noutate, în acest sens fiind dispozițiile art. 1.182 NCC) a etapei *negocierii* în formarea contractului (de altfel, întreaga secțiune referitoare la formarea contractului, respectiv art. 1.182-1.203, pornește de la premisa necesară a negocierii contractului pentru încheierea sa în mod valabil).

Avem, așadar, din acest punct de vedere, două tipuri de contracte, clasificate după modul de negociere a clauzelor contractuale, respectiv contracte negociate și contracte de adeziune (care includ și clauzele standard).

*Contractul negociat*²⁸ reprezintă (și trebuie să reprezinte) regula în materia dreptului contractual, fiind acel contract care se formează prin negociere, fie prin negocierea lui propriu-zisă (în totalitate sau în parte), fie prin acceptarea fără rezerve și fără obiecțiuni a unei oferte de a contracta. Contractul este considerat ca fiind negociat, potrivit legii, și atunci când părțile s-au pus de acord asupra elementelor esențiale ale contractului, chiar dacă lasă unele elemente secundare spre a fi convenite ulterior ori încredințează determinarea acestora unei alte persoane. Dacă părțile nu ajung, în aceste condiții, la un acord asupra elementelor secundare ori persoana căreia i-a fost încredințată determinarea lor nu ia o decizie, instanța va dispune, la cererea oricăreia dintre părți, completarea contractului, ținând seama, după împrejurări, de natura acestuia și de intenția părților. Asupra contractului negociat nu sunt prea multe discuții, întrucât acesta presupune parcurgerea, în prealabil, a tuturor etapelor prin care se formează acordul de

[art. 1.011 alin. (1) NCC], Codul civil permite și o excepție de la această regulă, în sensul în care bunurile mobile corporale cu o valoare de până la 25.000 lei pot face obiectul unui dar manual, contract care se încheie valabil doar prin *tradițiunea* bunului [art. 1.011 alin. (4) NCC].

²⁸ În dreptul canadian, contractul negociat este denumit *contrat de gre a gre* (sau *mutual agreement*, în varianta de limbă engleză). Acest contract este opusul contractului de adeziune (*contrat d'adhesion*), contract care beneficiază de o reglementare mai amplă decât cea din Codul nostru civil, alături de contractul încheiat cu consumatorii (*contract de consommation*).

voințe și respectarea tuturor principiilor esențiale în dreptul contractual, respectiv buna-credință în negocieri, libertatea contractuală, consensualismul etc. Prin urmare, un astfel de contract nu necesită dezbateri ample, în fapt, toată abordarea din dreptul contractual, plecând, în principiu, de la premisa că un contract este negociat.

Cu totul altfel se pune însă problema în cazul *contractului de adeziune*. Contractul de adeziune reprezintă excepția și este acel contract în care clauzele sale esențiale sunt impuse ori sunt redactate de către una dintre părți pentru aceasta sau ca urmare a instrucțiunilor sale, cealaltă parte neavând decât să le accepte ca atare. Așadar, în această materie avem de-a face cu două noțiuni inedite, și anume, pe de-o parte, *stipulantul* (denumit astfel pentru că el este cel care stabilește, stipulează clauzele, cel care redactează efectiv contractul) și, pe de altă parte, *aderentul* (pentru că el trebuie să accepte, să adere la contract și să îl semneze așa cum a fost redactat de către stipulant).

Despre contractul de adeziune (și delimitarea lor de contractele forțate sau obligatorii precum și de contractele-cadru) am vorbit însă, pe larg, într-un material publicat recent în această revistă, ocazie cu care am prezentat și noutățile absolute în materie – inclusiv din perspectiva dreptului comparat – respectiv clauzele neuzuale (o varietate a clauzelor standard) și deosebirea clauzelor neuzuale de clauzele nescrise²⁹, astfel că nu vom mai relua aceste explicații.

6. Contractul cu executare dintr-o dată și contractul cu executare succesivă. În fine, o ultimă clasificare importantă și tradițională a contractelor s-a făcut și se face în funcție de modul de îndeplinire a obligației (obligațiilor) specifice asumate prin contract; din acest punct de vedere, deosebim între contracte cu executare dintr-o dată și contracte cu executare succesivă.

Clasificarea este reținută expres în art. 1.378 C.C.Q.³⁰, dar, surprinzător, nu și în Codul nostru civil, unde nu este rezervat un articol special în acest sens; cu toate acestea, este neîndoielnic faptul că și noul Cod civil român o recunoaște, însă, implicit, în cuprinsul art. 1.516, unde prezintă drepturile creditorului în caz de neexecutare a obligațiilor de către debitor (textul face delimitarea între *rezoluțiune*, specifică numai contractelor cu executare dintr-o dată și, respectiv, *reziliere*, specifică doar contractelor cu executare succesivă).

²⁹ G. Tița-Niculescu, *Contractul de adeziune și contractul încheiat cu consumatorii. Clauzele externe și clauzele neuzuale. Clauzele nescrise*, în Revista Universul juridic nr. 2/2018.

³⁰ Codul civil Québec încearcă și o definiție a celor două tipuri de contracte, definiție pe care nu o regăsim în Codul nostru civil (sublinierile ne aparțin): „Where the circumstances **do not preclude** the performance of the obligations of the parties at one single time, the contract is a contract of instantaneous performance. Where the circumstances **absolutely require** that the obligations be performed at several different times or without interruption, the contract is a contract of successive performance” (art. 1.383 C.C.Q.).

În concret, din acest punct de vedere, există în dreptul nostru actual, așa cum exista, de altfel, și în dreptul contractual anterior adoptării codului civil în vigoare, două categorii de contracte:

- Contracte cu executare dintr-o dată (contracte cu executare *uno actu*, termen care provine din limba latină - *instantanee*), în care prestația caracteristică se execută printr-un singur act sau printr-o singură acțiune; exemplul tipic este contractul de vânzare pur și simplu (neafectat de termen sau de alte modalități), în care vânzătorul predă bunul (ce face obiectul contractului) către cumpărător, iar cumpărătorul plătește integral prețul bunului.

- Contracte cu executare succesivă, în care prestația se execută de către cel puțin una dintre părți (debitorul obligației principale) prin mai multe acțiuni; așa, de pildă, în contractul de locațiune sau în contractul de leasing în care, prin definiție, locatarul își îndeplinește obligația prin plata periodică a unei sume de bani (chiria), respectiv utilizatorul își îndeplinește obligația prin plata lunară a unei sume de bani (rată de leasing).

Anumite contracte sunt, prin esența lor, cu executare dintr-o dată sau, dimpotrivă, cu executare succesivă, ceea ce înseamnă că nicio împrejurare și nicio condiție contractuală nu-i poate schimba natura. O vânzare, chiar și în rate, va fi considerată tot un contract cu executare dintr-o dată, chiar dacă prestația caracteristică (prețul vânzării) se face prin mai multe acte; prin urmare, în caz de neexecutare, prețul vânzării va trebui restituit integral, chiar dacă a fost achitat în tranșe. O locațiune, în schimb, va fi întotdeauna cu executare succesivă, chiar dacă s-a convenit o chirie anuală (iar nu lunară, ipoteza clasică) întocmai ca și un contract de furnizare, care va fi, de asemenea, întotdeauna un contract cu executare succesivă.

Importanța acestei clasificări constă în efectele pe care le produce desființarea contractului în caz de neexecutare: desființarea unui contract cu executare dintr-o dată se numește *rezoluțiune* și produce efecte pentru *trecut*, iar desființarea unui contract cu executare succesivă se numește *reziliere* și produce efecte pentru *viitor*. Așadar, în mod corect, termenul „rezoluțiune” se folosește numai în cazul în care vorbim despre o desființare a unui contract cu executare dintr-o dată, iar „reziliere” numai când vorbim despre o desființare a unui contract cu executare succesivă, deși, în practică și în limbajul curent, vorbim (eronat) doar despre reziliere, indiferent de natura contractului³¹. Subliniem, așadar, esența celor două noțiuni, între care există nu numai o diferență de ordin terminologic, ci și de efecte, cu totul diferite:

- rezoluțiunea produce efecte pentru trecut (în latină, *ex tunc*), ceea ce înseamnă că desființarea contractului se va produce cu efecte retroactive, de la data

³¹ Pentru amănunte, a se vedea materialul nostru publicat în paginile acestei reviste - G. Tița-Nicolescu, *Rezoluțiunea și rezilierea contractului în noul Cod civil*, în Revista Universul juridic nr. 2/2016.

încheierii sale; astfel, se consideră că un contract rezoluționat nu a existat niciodată, iar toate prestațiile efectuate în temeiul unui astfel de contract *se restituie* integral (de pildă, cumpărătorul va restitui bunul, iar vânzătorul va restitui prețul);

- rezilierea produce efecte doar pentru viitor (în latină, *ex nunc*) ceea ce înseamnă că desființarea contractului se va produce doar din momentul în care a intervenit cauza de reziliere, și nu retroactiv, ca în cazul rezoluțiunii; prin urmare, prestațiile deja efectuate *nu se restituie*, acestea fiind valabil efectuate (exemplu, în cazul locațiunii, chiriile achitate până la data rezilierii rămân plătite).

Asemănarea dintre cele două sancțiuni civile aplicabile în cazul neexecutării unui contract este, pe de altă parte, evidentă: atât rezoluțiunea, cât și rezilierea au ca efect *desființarea* contractului (fie pentru trecut, fie, după caz, doar pentru viitor), însă numai atunci când neexecutarea este din *culpa* uneia dintre părți. În schimb, atunci când desființarea unui contract se produce dintr-un caz *fortuit*, care exclude și cea mai mică vină a uneia dintre părți, nu mai vorbim despre rezoluțiune sau reziliere, ci despre *risc contractual*, o chestiune cu totul diferită, care trebuie tratată distinct.